

Gelezen: Marcus 8: 22 – 9: 13.

Het was een wonderlijk gebeuren daar op de berg, onbegrijpelijk voor de leerlingen die erbij waren. Wij zijn intussen met het tafereel bekend. In het traditionele kerkelijk jaar komt het elk jaar wel een keer voorbij. Maar het mag vertrouwd zijn, of het voor ons zoveel begrijpelijker is dan voor de leerlingen? En dan die uitspraak van Jezus die er direct aan vooraf gaat, dat sommige aanwezigen daar niet zullen sterven voor zij hebben gezien dat het koninkrijk van God met kracht is gekomen. Hoezo? We zijn al 2000 jaar verder en kunnen het vrijwel elke dag volmondig Gerard Reve nazeggen: 'Dat Koninkrijk van U, weet u wel, wordt dat nog wat?' Je zou haast gaan denken dat Jezus zelf de tijd die met de komst van het Koninkrijk gemeend is, niet zo scherp in de gaten had. Zo lijkt het in dit verhaal ook haast of Jezus zelf wat aarzelt over de rol die hij heeft. Hij vraagt aan zijn leerlingen hoe de mensen hem zien, wie ze denken dat hij is, en vervolgens wie zij zelf denken dat hij is. Petrus antwoordt onvervaard: de messias. Maar Petrus toont zich in de evangeliën verhalen wel vaker overmoedig. De mensen, de omstanders, de menigte, zij weten het niet zo precies. Opvallend vaak klinken in het Marcus-evangelie vragen als: 'Wat is dit? Wie is hij toch? Waar heeft hij deze dingen vandaan?' Midden onder u staat hij die gij niet kent. De blinde bij Betsaida mag een helder zicht krijgen, voor Jezus' tijdgenoten, en voor ons, is het allemaal wat minder helder. Zo niet voor Petrus. 'Jij bent de messias,' zegt hij stellig en zonder aarzeling.

Het Grieks gebruikt hier het woord Christus. Oudere vertalingen namen dat onvertaald over: 'Gij zijt de Christus.' (Statenvertaling, NBG 1951). Christus betekent gezalfde, wat ook de betekenis is van het Hebreeuwse masjiach, ons 'messias'. In de kerkelijke traditie is het de meest gangbare aanduiding van Jezus geworden: Jezus Christus (door orthodox-protestanten graag, en eigenlijk correcter, uitgesproken als Gristus). De kerkelijke traditie identificeert Jezus dus, alleen al in haar woordkeus, als de messias. Maar wat is daar dan mee gezegd? Is dat begrip wel zo eenduidig? Het stamt uit de joodse geloofswereld, maar er is daarin een grote veelstemmigheid te onderscheiden. Er is een religieuze stroming, die de messias meer ziet als een bovenmenselijke, apocalyptische figuur, die een definitief nieuwe tijd inluidt, waarin Gods heerschappij op aarde gevestigd wordt, niet tijdelijk maar voorgoed. Maar er is ook een stroming waarin de messiasverwachting gekleurd is door het terugverlangen naar de (geïdealiseerde) gouden eeuw van David en Salomo: men verwacht een menselijke messias 'uit het huis van David', die Israël in oude glorie zal herstellen, en die een heerschappij van recht en vrede zal vestigen; de ballingen zullen terugkeren, en de vijanden van Israël zullen verslagen en bestraft worden. Het is een politieke, 'wereldlijke' utopie.

Voor ons hier speelt die nationalistische dimensie, denk ik, geen rol. De figuur van de messias is wel het verzamelpunt van al onze maatschappelijke dromen, verlangens en idealen: de messias zal ons een wereld brengen waar menselijkheid, rechtvaardige sociale verhoudingen, welvaart voor iedereen zullen heersen, en – lijkt het momenteel niet het meest onmogelijke – vrede, eerlijke, evenwichtige, duurzame vrede. Een wereld waar brood en recht en waardigheid en liefde is voor al wat leeft. 'Vrede de bergen de dalen / vrede het graan op de akker / schoven gerechtigheid, brood / op de planken der armen. / uittocht uit slavenhuizen / tirannen van hun tronen.' Psalm 72 zingt er lyrisch over, en de

droom is nog springlevend. Maar meer dan een droom is het niet. Wie om zich heen kijkt, ziet elke dag opnieuw hoe ver we er vandaan zijn. In onze tijd voelen we ons overgeleverd aan het marktdenken van het neo-liberalisme, dat alles besmet, van de universiteit tot de zorgsector, we voelen ons hulpeloos tegenover de dreiging van terreur en de angstaanjagende wreedheid van I.S. Tóen was de weerloosheid tegenover de militaire macht van het Romeinse imperium dat het hele leven beheerste. Geen wonder dat er gedroomd werd en wordt van een messias, die alles goed zal maken.

Hoe onmachtiger en onderdrukker, hoe groter de hunkering is naar zo'n politieke messias. En dan is daar die Jezus, die 5000 mensen voedt met een paar broden en vissen, die gehandicapten geneest van hun blindheid, hun doofstomheid, hun verlamming, die mensen bevrijdt van de boze geest die hen in bezit genomen had... Geen wonder dat Petrus in hem de messias herkent. Marcus vertelt bovendien dat dit gesprek plaatsvindt in Caesarea Filippi, Caesar-stad, gebouwd door de vazalkoning Filippus, zoon van Herodes de Grote, in het uiterste noorden van het land. Na het neerslaan van de Joodse opstand in het jaar 70, dus in de tijd dat Marcus zijn evangelie schreef, werden in die stad spelen georganiseerd ter ere van keizer Titus, spelen waar Joodse krijgsgevangenen met wilde dieren moesten vechten, en met elkaar, op leven en dood. Voor de toenmalige hoorder stond die plek dus symbool voor wrede onderdrukking en vernedering. Op die plek dus laat Marcus Petrus zijn belijdenis uitspreken.

Maar Jezus zelf reageert nogal terughoudend op Petrus' woorden, hij beaamt ze niet en verbiedt hen erover met iemand te spreken, zoals hij ook die mensen die hij geneest, gebiedt daarover te zwijgen, 'zelfs het dorp niet in te gaan'. Jezus heeft maar al te goed begrepen dat zijn vrienden het niet begrijpen. Hij probeert hen te laten inzien dat het geen kwestie is van macht, dat hij niet zo'n messias-wereldveroveraar is. Hij voorziet lijden, afwijzing, vernedering, dood. En de felheid waarmee hij Petrus terechtwijst als die daartegen protesteert, dat hij hem zelfs Satan noemt, doet vermoeden dat hij zelf misschien wel even, net als bij de verzoeking in de woestijn, die verleiding heeft gevoeld om op te treden als politieke bevrijder. Maar hij weerstaat die, en probeert zijn leerlingen ook te laten inzien dat dat niet zijn weg is.

Deze episode is het scharnierpunt van het Marcus-evangelie. Van nu aan trekt Jezus inderdaad op naar Jeruzalem, maar om er te sterven, niet om triomfantelijk te veroveren. Maar eerst nog dat wonderlijke gebeuren op de berg. Het verhaal wemelt van de verwijzingen naar de Joodse Schrift. De berg, niet nader benoemd, verwijst natuurlijk naar de berg waar de Thora gegeven werd. Jezus spreekt er met Elia, de profeet bij uitstek, en Mozes, die de Thora ontving en doorgaf. Jezus maakt in een ononderbroken lijn deel uit van die traditie. Mozes en Elia hadden ook beide op een berg een directe ontmoeting met God. Een wolk overschaduwde hen als ze in gesprek zijn. De wolk is in het exodus-verhaal teken van Gods aanwezigheid. Een wolk bedekte ook zes dagen lang de berg die Mozes beklommen had, zes dagen voordat God uit die wolk tot Mozes spreekt, zoals ook ons verhaal 'zes dagen later' speelt, dus zes dagen nadat Jezus zijn lijden had aangekondigd.

Jezus spreekt over zichzelf als de mensenzoon. Drie leerlingen neemt hij mee de berg op. Zij zien hem daar van gedaante veranderen. Die gedaante in schitterende lichtglans is de mensenzoon, het mensenkind dat moet lijden en sterven. Hij wordt door de stem uit de wolk, door God zelf, bevestigd in zijn levenskeuze. Dit mensenkind in al zijn kwetsbaarheid is zoon van God. Jezus had het niet mis met zijn vreemde voorspelling dat sommigen daar niet zouden sterven voordat zij het koninkrijk van God zouden hebben gezien. Marcus vertelt

onmiddellijk erna hoe die in vervulling gaat: Petrus, Jacobus en Johannes zien daar op die berg het koninkrijk, het koningschap van God gekomen. Zij zien hoe het zich baan breekt dwars door onze beperkte mogelijkheden heen ('zo blinkend wit als geen wol-wasser op aarde ze kan maken'), midden in onze beklemmende werkelijkheid. Pas na Pasen mogen de leerlingen erover spreken, pas dan mag het messias-zijn van Jezus openbaar gemaakt worden. Pas dan zullen ze het allemaal begrepen hebben, namelijk dat dat messiaschap is wezenlijk anders is dan de menselijke verwachting zich het voorstelt, dwars staat op de machtsfantasieën die we koesteren, hoe menslievend ze ook ingekleurd mogen zijn. Degene die daar op de berg in lichtglans gehuld wordt is degene die bereid is het lijden en de dood van een vertrappt mens op zich te nemen. Jezus heeft in de lijn van Elia, in de lijn de Thora van Mozes zijn levenskeuze gemaakt, en hij voorvoelt waar die keuze toe zal leiden.

Het gaat er niet om dat het lijden als zodanig verheerlijkt wordt, al zijn er tradities binnen het christendom die daar bedenkelijk dicht in de buurt komen. Maar lijden en pijn is iets verschrikkelijks, niet iets dat gewenst moet worden. Soms is het alleen onontkoombaar. Die lichtende gestalte op de berg is een koning die niet alleen voor kleine mensen bereikbaar was (zoals psalm 72 het zingt), maar hun smadelijke lot gaat delen, tot in de diepste afgrond. De verheerlijking op de berg, de lichtglans, de beaming door God, dat hele mysterieuze gebeuren kan misschien gezien worden als een troost vooraf, voor alles wat nog komen gaat, misschien ook als een vooruitgrijpen op Pasen. Het is deze weken hier al vaker gezegd: in welke situatie Marcus zijn goede boodschap schreef. De Joodse opstand, begonnen in Galilea, wie weet onder wat voor messiaanse verwachtingen, is bloedig neergeslagen, akkers zijn onvruchtbaar gemaakt, de tempel is verwoest, Jeruzalem, 'stad van mijn hart': rokende puinhopen, ik zie de beelden van Aleppo, Gaza, Nineveh en noem maar op, voor me. Alle dromen van recht en vrijheid kapot geslagen. Wat voor troost is er dan nog te vinden? Dat Jezus vastgehouden heeft aan zijn levenskeuze voor de Thora en daarin bevestigd werd, bekrachtigd door God zelf. In al zijn kwetsbaarheid is de 'zoon der mensen', is dit mensenkind bekleed met stralend licht, met een kracht, die door geen marteldood te stoppen is. Een kracht en een licht die doorgaan, doorgegeven worden, in alle liefde die geleefd wordt, alle trouw die betoond wordt, in elke hongerige die te eten krijgt, het respect en de toewijding waarmee gehandicapt en bejegend worden, de boze geesten die uitgedreven, de trauma's die genezen worden, in alle snippertjes van het bestaan waarmee wij Pasen kunnen waarmaken.

Bettine Siertsema